

Fylkesmyndighetenes behov for normer og kriterier for vannkvalitetssystemer

Av Erik Andreassen

Erik Andreassen er overing. i Aust-Agder Fylkeskommune.

I utgangspunktet har både de sentrale myndigheter, representert ved MVD, SFT og SIFF, og de lokale på fylkes og kommunenivå et behov for bedrede normer og kriterier for vannkvalitet. Ofest er disse behov sammenfallende, men kravet til detaljeringsgrad kan være forskjellig. Vi må også se at store naturgitte forskjeller landsdelene i mellom kan medføre en betydelig divergens mellom de lokale og sentrale myndigheters behov for slike normer og kriterier.

Avhengig av hvor i landet vi befinner oss er det også stor forskjell på hvor sterkt en i det daglige opplever behovet for normer og vannkvalitetskriterier. Et element er her det faktum at gjennomføringen av forurensningsbekjempende tiltak ikke har nådd like langt i hele landet. Selv om dette på mange måter — og for de fleste er innlysende, finner jeg det riktig å understreke at det behov lokalmyndighetene legger størst vekt på må sees ut fra de problemstillinger som er mest presserende. Mange steder er det fortsatt behov for en utstrakt «misjonsvirksomhet» der det er mer et spørsmål om elementær kunnskap enn sofistikerte normer og kriterier.

De fleste fylker er nå godt igang med det som ofte benevnes «1. generasjons-tiltak». Disse tiltak kan noe enkelt beskrives som:

- samling av mange små punktkilder ved at ledningsnett utbygges. Disse tiltak har en del steder møtt på motstand spesielt i kystområdet.
- Etablering av basisrensetiltak, ofte i form av midlertidige tiltak.
- Sanering av midlertidige utslipp og større samlingsgrad, med tilhørende utbygging av mer omfattende renseltak. Dette er på mange måter en tidkrevende prosess der det er nødvendig/ønskelig med modningstid.

Stort sett har denne fase av arbeidet foregått med en rimelig bra fremdrift, bl.a. takket være ulike former for støtte-tiltak (miljøvernmidler, gunstige lån) samt en rimelig god kommunaløkonomi — i alle fall sammenlignet med det en ser i dag. Videre har vannvernmyndighetene nyt godt av «opinionsdannelsen» som fant sted i begynnelsen av 70-årene. Miljøverndepartementets rundskriv T 24/74 — som fremdeles er den offisielle «latin» har i denne fase av arbeidet vært et nyttig redskap. Den har likevel kanskje feilaktig blitt benyttet som et vurderingssystem av forvaltningsmyndigheten — sentralt og lokalt. Selv om systemet må betraktes som ufullstendig kan de fleste være enige i at de «1. generasjons-tiltak» som er valgt — og i stadig økende grad er realisert stort sett har vært for-

nuftige. Det er tatt hensyn til tilgjengelig informasjon om vannforekomstens brukerinteresser.

Ved inngangen til 1980 årene har vi altså uten særlig stort krav om dokumentasjonsmateriale utover generell kompetanse i eutrofi, informasjon om brukerinteresser og en del kunnskap om renseprinsipper fått bygget opp forståelse for forurensningsbekjempende tiltak.

Overgangen til «2. generasjonstiltak» kjennetegnes dels av:

- Lempninger i utbygging av avløpsanlegg, herunder en tendens til utsettelse med mer vidtgående rensertiltak, spesielt i kystområder.
- Sterkere prioritering av tiltak i innlandsvassdrag.
- Økende bekymring i kommuner og industri hva angår anleggs- og særlig driftskostnader for de anlegg som er bygget og de som snart skal realiseres.
- Økende krav til dokumentasjon av rensertiltakenes berettigelse, noe som medfører et større nyanseringskrav m.h.t. rensertiltak.
- Stigende forventning/bekymring om tiltakenes effektivitet og driftsregulartit vurdert ut i fra vannforekomstenes brukspotensiale (eksisterende og framtidige interesser).

For landet som helhet, kanskje med unntak for det sentrale østlandsområdet, har vi bare i liten grad benyttet konkrete undersøkelser som basis for den vassdragsvurdering vi har lagt til grunn for valg av forurensningsbekjempende tiltak. Denne situasjon er nå i ferd med å endre seg. Noe av det viktigste i denne forbindelse har vært opprettelsen av de regionale vannanalyselaboratorier eller «fylkeslaboratoriene» som de gjerne benevnes.

Parallelt med etableringen av disse laboratoriene har vi fått en begynnende vannkvalitetsovervåking. I løpet av ganske kort tid har tilgangen på miljødata blitt så stor at vi står i fare for å miste oversikten også lokalt. Med mindre noe gjøres vil vi lide datadøden — uten å ha kommet målet noe særlig nærmere. For å bøte på dette må vi innse at det er et behov for mer systematikk i vår omgang med data. En slik systematikk innebærer bruk av tidsmessig databehandlingsutstyr og rutiner. Bruk av denne metodikk må imidlertid følges opp med et system som gjør det mulig å rapportere innsamlet og bearbeidet materiale. Dette innebærer at vi i større grad må godta forenklinger og standardiseringer. Forholdene ligger med andre ord tilrette for en *vurderingssystem for vannkvalitet*. Uten et slikt system vil vi selv snart miste oversikten. Dette fører til at vi ikke kommer på talefot med vanlige folk. Vi mister den tillit vi idag har hos politikere og de tekniske etater på lokalplanet, for ikke å snakke om vårt omdømme i andre fagfora.

Innføringen av et vurderingssystem f.eks. med vannkvalitetsklasser vil på kort sikt medføre såvidt store forenklinger at det blir smertefullt for mange av oss. Det kan bli vanskelig å unngå at de enkelte fagdisipler — spesielt på det naturvitenskapelige området føler seg prostituert. Jeg tror imidlertid ikke det er noe alternativ til en slik «ingeniørisering» av vårt fagfelt.

Det er ikke vanskelig å se problemer med å fremskaffe et tilstrekkelig naturvitenskapelig grunnlag for et slik forenklingssystem. Jeg tenker her på de mange «modeller» som er forsøkt lansert, spesielt i sjøområder. Jeg har selv arbeidet med slike problemstillinger den tid jeg var ved NIVA. På den annen side har

en kanskje særlig i saprobiering og eutrofi-sammenheng samt ved stofftransportbud-sjettering nådd såvidt langt at det er grunn til en forsiktig optimisme. Denne optimisme forsterkes av den fremdrifts-rapport som nå presenteres av NIVA v/H. Thaulow.

Ved utarbeidelsen av et vannkvalitets-system må en særlig ta vare på de vannkvalitetssituasjoner som er betinget av naturgitte forhold. I et land som vårt er dette kanskje spesielt viktig. Vi må ikke komme i den situasjon at det som f.eks. i det sentrale Østlandsområdet kan betraktes som naturlig vannkvalitet (relativt høyt innhold av leirpartikler, høy konduktivitet, høyt fargetall og klart målbart innhold av næringssalter) blir normgivende for resten av landet.

Vannkvalitetssystemet og brukskrav må utformes med tanke på lokale-regionale særtrekk. Det synes derfor viktig at de sentrale myndigheter erkjenner dette ved å oppmuntre til å få utført basisundersøkelser i flest mulig vassdrag. Først da har en det egentlige grunnlag for å fastsette valg av prøvetakingssteder og analyseparametre i overvåkingsammenheng. Datainnsamling, rapportering og bruk vil da ved hjelp av vurderingssystemet tjene både de lokale og sentrale vannvernmyndigheter.

I denne fase av arbeidet må en søke å trekke med seg den ekspertkompetanse

som i løpet av de siste 6—7 år er bygget opp ute i fylkene.

Ved utarbeidelsen av, og bruk av et vannkvalitetssystem er det viktig at systemet ikke er så komplekst at rapporteringen, f.eks. av overvåkingsundersøkelser blir tidkrevende. I mange sammenhenger har en vel så stor nytte av en rask og mindre fullstendig rapportering enn en fullstendig gjennomgang av et materiale som på presentasjonstidspunktet er uaktuelt f.eks. i massemedia. Dette gjør det nødvendig og ønskelig med en prøve- og lærefase slik at en unngår å bearbeide data som ikke gir ønskelig tilleggsinformasjon relatert til brukerinteressene.

Avslutningsvis vil jeg understreke betydningen av konkret viten som grunnlagt for i forvaltningsmyndighetene lokalt og sentralt. Vi må ikke komme i den situasjon at de normer og kriterier for vannkvalitet som utvikles blir isolert fra en jevnlig korleksjon med grunnlag i konkrete vannkvalitetsmålinger. Etter min mening har vi i dag mange vassdrag og fjorder der kunnskapsnivået er svakere enn det vi bør kreve for etablering av overvåkingsundersøkelser. Fremdeles har vi altså et stort behov for å utføre basis- eller forundersøkelser i svært mange av våre vannforekomster.

Det er viktig at denne del av vårt grunnlagsmateriale ikke kommer i skyggen av overvåkingsundersøkelsen.